

RECENZE

Sv. Augustín. O křesťanské náuce, O milosti a slobodnej voli. Preložili, úvodné štúdie napísali, poznámky a registre spracovali **MARCELA ANDOKOVÁ** a **ROBERT HORKA**. Bibliotheca antiqua christiana – Křesťanská antická bibliotéka, edičný rad Patrimonium, zv. 3. Prešov: Petra, 2004, 223 s. ISBN 80–89007–44–9.

Jako čtvrtý svazek edice Bibliotheca antiqua christiana a v jejím rámci jako třetí svazek ediční řady Patrimonium vyšel v Prešově ve vydavatelství Petra ve spolupráci s Filozofickou fakultou Trnavské univerzity překlad dvou dosud do slovenštiny nepřeložených textů Aurelia Augustina. V obou případech jsou to texty mimořádně významné, čtyři knihy spisu *De doctrina christiana* se svým významem blíží významu i vlivu slavné Augustinovy Boží obce a jeho Vyznání, traktát *De gratia et libero arbitrio* je pak jedním ze zakladatelských latinských patristických textů pro tolik závažnou otázku v celém vývoji křesťanské teologie. První z textů je přeložen z jednoho z nových moderních vydání (Martinova edice v latinské části série Corpus Christianorum), druhý na základě staršího vydání v Migne, *Patrologia Latina*, ovšem s přihlédnutím k nové edici (Bibliothèque Augustinienne, Paris 1962, ed. J. CHÉNÉ – J. PINTARD; podotkněme, že seznam edicí Augustinova díla v Augustinus – Lexikon C. Mayera, vol. 2, 1996, uvádí u tohoto Augustinova díla pouze vydání v MPL).

Na počátku svazku stojí úvodní studie, z větší části životopisná, s titulem Augustinus Aurelius – Z rétora kazatel (str. 3–13), doprovobená malým seznamem augustinovské literatury, zřejmě použité pro tento úvod. Dále je představena první z překládaných Augustinových prací, *De doctrina christiana*. Upozorňuji, že si v této recenzi dovoluji zůstat pouze u posouzení překladu tohoto spisu, překlad textu *De gratia et libero arbitrio* ponechám stranou.

Doctrina christiana je tedy uvedena na str. 15–18 schématem obsahu, na str. 21–29 úvodem k tomuto dílu. Autorkou Úvodu stejně jako překladatelkou spisu je Marcela Andoková. Na poměrně malém prostoru jsou zde kompetentně osvětleny hlavní aspekty i problémy spisu, závěr autorčina Úvodu přesně vystihuje význam Augustinova spisu („konverze“ soudobé profánní kultury, dědičky klasické řecké a římské tradice, do služby křesťanství). Na str. 26–27 se autorka se čtenářem podílí o překladatelský problém titulu spisu – jak naložit s výrazem „doctrina“: zamýšlí se nad jeho významy a nad proměnami tohoto významu, uvažuje o různých možnostech interpretace, a nakonec dává přednost překladu slovenským výrazem „nauka“; je to volba dobrá, i když nevyovídá o všem, o čem by zde titul vypovědět měl, ale ani tento, ani žádný jiný možný výraz („učení“, „vyučování“, „výuka“, „vzdělávání“, „vzdělanost“, „studium“) nebude výstižný plně – je ostatně sporné, do jaké míry je pro obsah originálu výstižný latinský Augustinův titul „doctrina“.

Překladatelka vyšla čtenáři nebo uživateli svého textu velmi případně vstřícně jeho přehledným rozčleněním, jež je jednak předesláno v textu, za druhé je pak uplatněno v jeho titulcích a meztitulcích. Sám překlad je velmi dobrý, výstižný, pro čtenáře příjemný, cílový jazyk není znásilňován, překladatelka ví, kdy si může dovolit volnější zacházení s originálem (činí tak obratně a rozhodně ku prospěchu věci), umí se vyhnout archaizaci textu, k Augustinově latině se nechová jako k monumentu, ví, že jde o živé a přirozené vyjadřování. Samostatně a odvážně se chovala tam, kde se bylo třeba rozhodnout, zda kopírovat Augustinovu dikci, někde buď ledabylou nebo záměrně zjednodušenou: mluvím o případech, kdy originál opakuje v jediném odstavci několikrát, někdy třeba desetkrát i vícekrát, různé tvary téhož slova nebo různé výrazy téhož slovního základu: M. Andoková většinou tento způsob změnila a využila možnost, jež slovenštině skýtají synonyma. V několika zvláštních případech je to však přece jen sporné – například o párových sloves *uti – frui*, která mají v originále specifický význam a podstatnou funkci (význam *frui* překlad tu a tam opisuje s použitím substantiva „šťastie“, na jednom místě dokonce slovesem „radovať sa“; na problém s ekvivalencí tohoto slovesa ostatně překladatelka sama upozorňuje v pozn. 163 na str. 103).

Jen v několika málo opravdu výjimečných případech by bylo lze porozumění opravit nebo navrhnout zodpovědně lepší způsob překladu, vesměs se však jedná o nepodstatná místa a není tedy třeba recenzi jimi zatěžovat.

Poznámkový aparát se většinou omezuje na určení citací, převážně biblických, čtenář v nich ale může najít i některé další informace (o Augustinových pramenech, o dobových dogmatických sporech, o antických i křesťanských realích, o literárních a jazykových otázkách). – Text je pak na str. 165–168 doprovázen rejstříkem biblických citací.

Druhou, menší, část knihy (str. 169–217) zabírá antipelagiánský Augustinův spis *De gratia et libero arbitrio* ve slovenském překladu Roberta Horky a s jeho úvodem i poznámkami.

Na posledních stranách čtenář najde rejstříky k oběma přeloženým spisům, index jmenný a index věcný (str. 219–221).

To, že dnes ve slovenštině existuje překlad obou těchto textů (ač druhý z nich nebylo v mých silách posoudit), prokazuje chvályhodnou aktivitu slovenských kolegů i jejich výtečné překladatelské a interpretační schopnosti, a ovšem také zájem slovenské odborné veřejnosti o kořeny křesťanské kultury a vzdělanosti.

Jana Nechutová

LUCIANO CANFORA. *Giulio Cesare il dittatore democratico*. Bari: Laterza, 1999; Robinson Letture, 2002, 505 pp. ISBN 88–420–6459–9.

L. Canfora, profesor na univerzitě v italském Bari, renomovaný klasický filolog zabývající se antickou literaturou a zároveň přední znalec dějin starého Řecka a Říma, hlavní redaktor významného periodika *Quaderni di storia*, napsal celou řadu monografií a článků, které se v odborném světě setkávaly vždy s pozitivním ohlasem. Svědčí o tom i skutečnost, že několik jeho publikací bylo přeloženo do světových jazyků. Jako zkušený vysokoškolský pedagog napsal rovněž *Dějiny řecké literatury* (*Storia della letteratura greca*), které se dočkaly několika vydání, byly přeloženy i do jiných jazyků, mimo jiné knihu do češtiny přeložil kolektiv z brněnské Masarykovy univerzity a publikace byla v roce 2004 oceněna cenou rektora MÚ. Monografie o Caesarovi podává profil mimořádného muže a jedné z klíčových, zároveň však i z nekontroverznějších postav světových dějin. Snad právě proto je Caesar po staletí vděčnou inspirací nejen pro odborné práce, ale i pro beletrii. (Zájem čtenářstva o Caesara nově dosvědčuje i v r. 2004 do češtiny přeložený obsáhlý historický román od francouzského spisovatele Rogera Caratiniho *Julius Caesar*.) O tom, že Canfora předkládá interpretaci, která zaujme odborníky i širší vzdělanou veřejnost, svědčí již samotný fakt, že v krátké době po svém prvním vydání byla kniha přeložena do němčiny, angličtiny, španělštiny, francouzštiny. Rozsáhlá práce (505 stran), již předcházela celá řada Canforových drobnějších studií, analyzuje téměř každý Caesarův krok, jak o tom svědčí i názvy 42 kapitol (str. 3–385), do nichž je kniha rozdělena; vysoký počet kapitol sice může na první pohled překvapit, byl to však od autora velmi promyšlený krok, neboť obtížná a lecky spleť látka je tím dobře utříděna a čtenář se pak může snadněji orientovat v lecky složitých Caesarových aktivitách.

V jednotlivých kapitolách autor chronologicky probírá události z Caesarova života, přičemž se samozřejmě neomezuje jen na postavu samotného Caesara, ale i na události či osobnosti, které s Caesarem tu úzce, tu volněji, nějakým způsobem přišly do styku či ovlivnily jeho rozhodování. Celý výklad je podáván s velkým vypravěčským uměním a dovede čtenáře udržet v patřičném napětí. Za velmi důležité považuji, že se Canfora ve svých vývodech všude a důsledně řídí materiálem získaným pečlivým a hlubokým studiem antických autorů, především samotného Caesara, ale i celé řady dalších, jako zvl. Suetonia, Plútarcha, Sallustia, Livia, Gellia, Lucana, Valeria Maxima, Velleia Patricula, Diona Cassia, Asinia Polliona, Appiana, Catulla, Flora, M. T. Varrona, Iosepha Flavia, Frontina, Frontona, Strabona, Horatia, Nikolaa z Damašku, Seneka a jiných. Velmi zajímavé a lecky překvapivé zprávy čerpá Canfora samozřejmě z Cicerona, zvl. z jeho korespondence, ale také z jeho řečí. Ciceronově úloze v souvislostech s Caesarem, a to nejen s tzv. Catilinovým spiknutím, nýbrž např. i s Caesarovou smrtí, věnuje autor vůbec mimořádnou pozornost, přitom nezapomíná ani na Caesarovu politiku vůči Ciceronovi, zamýšlí se nad tím, do jaké míry byl Cice-ro „consciūs“, jaký konec se chystá pro Caesara. V knize se také setkáváme s reminiscencemi na